

відпрацювати механізм своєчасного бюджетного відшкодування ПДВ при експорті молочної продукції;

удосконалити систему ціноутворення на вітчизняні продукти з оптимізацією торго-

вельних націнок при просуванні від виробника до споживача.

Національним проектом «Відроджене скотарство» передбачено також прогнозне виробництво молока у Черкаській області на період до 2015 року (табл. 6).

6. Прогноз виробництва молока в усіх категоріях господарств, тис. т*

Регіон	Потреба за нормами споживання	Фактично, 2011 р.	Рівень забезпеченості, %	Прогноз				Рівень забезпеченості, %
				2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	
Черкаська обл.	492	464	96	497	536	587	656	133
Лісостеп	6159	4635	75	4886	5262	5763	6432	104
Україна	17451	11085	64	11700	12600	13800	15400	88

* За фактичним виробництвом молока за регіонами України в 2010 році з урахуванням пропозицій ОДА по реконструкції та новому будівництву молочних ферм і комплексів у 2011–2015 рр.

Це далеко не повний перелік проблем, які потребують якнайскорішого розв'язання, величезний економічний потенціал галузі не використовується і на половину, надзвичайно низькою залишається якість тваринницької сировини.

Нині потенційні можливості збільшення виробництва молока та яловичини в господарствах населення Черкащини майже повністю вичерпані, фермерські господарства

практично не займаються молочним скотарством. На них припадає лише 1,4% загального поголів'я корів, близько 1% валового виробництва молока й до 1,4% яловичини.

За таких умов лише комплексний підхід до розв'язання існуючих проблем у скотарстві дасть змогу докорінно змінити ситуацію в цьому сегменті вітчизняного тваринництва в напрямі повного задоволення державних потреб.

Досліджено сучасний стан і перспективи відродження молочного скотарства в регіоні.

Исследованы современное состояние и перспективы возрождения молочного скотоводства в регионе.

An article studies the current state and future prospects for the revival of dairy cattle husbandry in Cherkassy region.

*

Н.Я. ЮРКІВ, кандидат економічних наук, доцент, завідувач відділу ДНУ "Академія фінансового управління"

Тенденції розвитку реального сектору економіки України в контексті зміцнення його економічної безпеки

Сучасний стан і перспективи подальшого розвитку української перехідної економіки визначаються гострими питаннями теоретичного переосмислення головних засад організації та стимулювання виробництва товарів і послуг, державного регулювання економіки. Ринкові трансформації й запровадження системи національних рахунків привели до суттєвої модифікації форм суспіль-

ного продукту у вигляді валового внутрішнього продукту, валового національного доходу, валового наявного доходу, реального сектору економіки тощо. Що ж до інших макроекономічних понять, передусім реального сектору економіки, то вони в більшості представлені у статистичних довідниках, підручниках, але їх верифікація в докумен-

тах органів державної влади представлена недостатньо.

У звітах і прогнозах проблеми розвитку промисловості, сільського господарства, будівництва, транспорту висвітлюються досить широко. Але ці види економічної діяльності подані фрагментарно, без цілісної ув'язки їх темпів та пропорцій з погляду їхніх функцій, тобто виробництва товарів і матеріальних послуг у межах реального сектору економіки, в якому корпоративна форма організації виробництва стане домінуючою. Втрата її і веде до розмивання кваліфікаційних ознак реального сектору, його здатності до саморозвитку та технологічного процесу. Все це вимагає нових наукових пошуків, вироблення інструментарію і механізмів подолання негативних явищ, спеціального дослідження реального сектору економіки в єдності його характеристик, а також у контексті зміцнення його економічної безпеки.

Теоретико-методологічні основи економічної безпеки досліджувалися в багатьох наукових публікаціях. Потрібно визнати, що за останні два десятиліття вітчизняними науковцями достатньо ґрунтовно розвинуто понятійний апарат та структуру економічної безпеки. Тут варто вказати на дослідження О. Барановського, О. Власюка, В. Гейця, М. Єрмошенка, В. Мунтіяна, Ю. Пахомова, С. Пирожкова, А. Сухорукова, В. Шлемка й ін. За результатами їх узагальнення є підстави стверджувати про найпоширеніші підходи до трактування сутності економічної безпеки держави, регіону, галузей. Разом із тим важливим є висвітлення ключових аспектів посилення економічної безпеки реального сектору економіки.

Мета статті – окреслення тенденцій розвитку реального сектору економіки України в контексті зміцнення його економічної безпеки.

Незважаючи на глобальну постіндустріальну тенденцію до інтелектуалізації економіки та відповідних структурних змін збільшення частки нематеріального сектора національних економічних комплексів, в економічно розвинутих країнах світу все ж переважаюча роль в економіці відводиться реальному сектору економіки. Адже потужність і стан розвитку цього сектора визна-

чають конкурентоспроможність національної економіки. Проте в Україні частка суб'єктів сільського господарства, промисловості, будівництва, транспорту й зв'язку в 2010 році становила лише 20,5%, у тому числі промисловості – 6,9, транспорту та зв'язку – 7,0, сільського господарства – 3,5, будівництва – 3,1% (табл. 1). Більше того, порівняно з 2009 роком частка суб'єктів вказаних видів економічної діяльності лише у сільському господарстві, мисливстві та лісовому господарстві залишилася без змін, а в інших – зменшилася. Але якщо розглядати лише підприємства, то частка економічних агентів сектора матеріального виробництва становила у 2010 році 42,2% і порівняно з 2009 роком збільшилася на 1,4 в.п. Натомість у сегменті фізичних осіб – підприємців аналізовані види економічної діяльності в сукупності мають лише 16,4% (7,4% з яких має лише діяльність транспорту й зв'язку). В загальному ці тенденції можна розцінювати як позитивні, адже виробничий потенціал економіки більшою мірою сконцентрований у юридичних особах, а в секторі обслуговування населення активнішими є фізичні особи – підприємці.

Найбільша чисельність зайнятих в Україні сконцентрована у промисловості – 38,9%, причому у 2010 році відносно 2009-го частка зайнятих тут збільшилася на 0,3 в. п., що слід розцінювати як високе значення. В загальному в сільському господарстві, промисловості, будівництві та діяльності транспорту і зв'язку у 2010 році було зайнято 66,9% працівників. Велику чисельність зайнятих у сфері матеріального виробництва варто розглядати як позитивну тенденцію, але необхідно забезпечувати й раціональність структури зайнятих в економіці.

Позитивно, що істотною залишається в Україні частка секторів матеріального виробництва у загальних обсягах реалізованої продукції. За результатами фінансово-господарської діяльності суб'єктів господарювання у 2010 році вона становила 42,7% та збільшилася порівняно з 2009-м на 1,2 в. п. Втім негативно, що частка сільського господарства, мисливства та лісового господарства в загальному обсязі реалізованої продукції становила у 2010 році лише 2,3%,

будівництва – 2,6, а транспорту і зв'язку – 6,1%. Причому показники саме для вказаних

видів економічної діяльності у 2010 році відносно 2009-го погіршилися.

1. Окремі показники ресурсної забезпеченості сільського господарства, промисловості, будівництва та діяльності у сфері транспорту і зв'язку України у 2009-2010 рр.*

Показник	Значення показників для							
	сільського господарства, мисливства, лісового господарства		промисловості		будівництва		діяльності транспорту та зв'язку	
	у 2010 р.	2010 р. до 2009 р. (+/-)	у 2010 р.	2010 р. до 2009 р. (+/-)	у 2010 р.	2010 р. до 2009 р. (+/-)	у 2010 р.	2010 р. до 2009 р. (+/-)
Частка в загальній кількості суб'єктів господарювання, % у т. ч.:								
підприємств	3,5	-	6,9	-0,2	3,1	-0,5	7,0	-0,9
фізичних осіб – підприємців	14,4	+1,3	13,4	+0,4	9,4	-0,4	5,0	+0,1
Частка в загальній чисельності зайнятих, %	1,4	-0,7	5,7	-0,5	1,9	-0,7	7,4	-1,0
Частка в загальному обсязі реалізованої продукції (робіт, послуг), %	8,7	-0,1	38,9	+0,3	5,8	-0,5	13,5	+0,2
Частка в загальній сумі активів, %	2,3	-0,1	31,7	+2,3	2,6	-0,5	6,1	-0,5
Рівень зносу основних засобів, %	4,3	+0,1	30,2	-0,7	4,0	-0,1	7,9	-0,6
	39,6	-6,1	61,8	+3,8	46,0	+5,0	83,9	+1,5

* Статистичний щорічник України за 2010 рік. – К. : Август Трейд, 2011. – 560 с.

Аналогічно й для структури активів, залучених в економіку України. За показниками 2010 року в промисловості їх було сконцентровано 30,2 % від загальної суми. На противагу в сільському господарстві, мисливстві та лісовому господарстві – 4,3 %, у будівництві – 4,0 %.

Критично негативною слід визнати ситуацію з тенденціями техніко-технологічної модернізації сфери матеріального виробництва національної економіки. Так, рівень зносу основних засобів у підприємствах транспорту і зв'язку становив у 2010 році 83,9% та спостерігається тенденція до збільшення цього показника. У промисловості рівень зносу основних засобів становив 61,8% і збільшився за 2009-2010 роки на 3,8 в. п. Зростає знос основних засобів і в будівництві (46,0% станом на 1.01.2011 року та на 5,0 в. п. більше, ніж на аналогічну дату попереднього року). Певний позитив бачимо у сільському господарстві, де знос основних засобів у 2010 році відносно 2009 року зменшився на 6,1 в. п. і становив 39,6%. У загальному істотний рівень зносу основних засобів суб'єктів реального сектору вітчизняної економіки негативно позначається на стані економічної безпеки цього сектору економіки, адже порушує стійкість таких

важливих функціональних її складових, як виробнича, науково-технологічна та продуктова.

За результатами аналізу фінансово-економічної ефективності як не менш важливої внутрішньої компоненти економічної безпеки суб'єктів реального сектору економіки (табл. 2) можна зробити висновки про її не надто високий рівень. Так, у середньому на одну гривню витрат суб'єктами господарської діяльності у сільському господарстві, мисливстві та лісовому господарстві у 2010 році одержано 1,12 грн доходу, у сфері транспорту і зв'язку – 1,11, у промисловості – 1,04, а в будівництві – лише 1,01 грн. Причому ці показники у 2010 році відносно 2009-го збільшилися лише у сільському господарстві (на 0,03 грн/грн) і промисловості (на 0,01 грн/грн).

Внаслідок малої витратовіддачі низькою залишається рентабельність операційної діяльності та частка прибуткових вітчизняних підприємств – 56,0% у будівництві, 55,9 – у сфері транспорту і зв'язку, 58,7 – у промисловості та 70,2% – у сільському господарстві. Ці тенденції негативно впливають на життєздатність суб'єктів реального сектору національної економіки.

2. Окремі показники фінансово-економічної ефективності сільського господарства, промисловості, будівництва та діяльності у сфері транспорту і зв'язку України у 2009-2010 рр.*

Показник	Значення показників для							
	сільського господарства, мисливства, лісового господарства		промисловості		будівництва		діяльності транспорту та зв'язку	
	у 2010 р.	2010 р. до 2009 р. (+/-)	у 2010 р.	2010 р. до 2009 р. (+/-)	у 2010 р.	2010 р. до 2009 р. (+/-)	у 2010 р.	2010 р. до 2009 р. (+/-)
Витратовіддача, грн/грн	1,12	+0,03	1,04	+0,01	1,01	-	1,11	-
Дохід на одну гривню власного капіталу, грн/грн	1,15	-0,07	2,71	+0,51	3,55	+0,41	1,18	+0,07
Продуктивність праці, тис. грн/грн	142,0	+29,9	374,8	+105,4	207,6	+45,7	182,6	+28,8
Фондовіддача, грн/грн	1,46	+0,11	1,97	+0,34	1,45	+0,02	0,88	+0,06
Коефіцієнт оборотності оборотних активів, разів	1,03	-0,07	1,82	+0,12	1,01	-0,07	2,4	-0,21
Рентабельність операційної діяльності, %	22,9	+8,2	3,5	+1,7	-1,0	-1,9	7,1	-1,4
Частка прибуткових підприємств, %	70,2	+0,3	58,7	-1,0	56,0	-1,0	55,9	-1,0

* Статистичний щорічник України за 2010 рік. – К. : Август Трейд, 2011. – 560 с.

При цьому операційна діяльність підприємств будівництва збиткова, а її рентабельність у промисловості становила у 2010 році лише 3,5%. До позитивного слід віднести високий рівень рентабельності операційної діяльності сільського господарства, мисливства та лісового господарства – 22,9%.

Свідченням низької інвестиційної привабливості (що також є характеристикою стану економічної безпеки) економіки України є й низька віддача власного капіталу підприємств. Так, з однієї гривні, вкладеної у бізнес, суб'єкти сільського господарства, мисливства та лісового господарства одержали у 2010 році лише 1,15 грн доходу, а діяльності транспорту та зв'язку – 1,18 грн. Дещо вищими, але все ж низькими залишаються показники доходу на одну гривню власного капіталу у промисловості (2,71 грн) і в будівництві (3,55 грн). До позитивного варто віднести підвищення аналізованого показника в усіх видах економічної діяльності, крім сільського господарства.

Досягти належного рівня економічної безпеки за умов недостатньо високої ефективності використання суб'єктами господарювання їх ресурсного забезпечення неможливо, адже це призводить до вищої витратомісткості, погіршення фінансово-економічного стану та консервування тенденцій зниження конкурентоспроможності й економічного потенціалу. Саме тому є позитивним, що окремі важливі характеристики фінансово-економічної ефективності господарювання у базових видах економічної діяльності нашої держави підвищуються. Йдеться про продуктивність праці, фондовіддачу та оборотність оборотного капіталу у промисловості. При цьому негативним є те, що у 2010 році порівняно з 2009-м знизилася оборотність оборотного капіталу в сільському господарстві, будівництві й у підприємствах транспорту і зв'язку.

Разом із тим продуктивність праці, зокрема у сільському господарстві, у сфері транспорту та зв'язку залишається низькою. Так, у сільському господарстві відношення продуктивності праці до витрат на оплату праці у 2010 році становило лише 6,1 раза. Хоча позитивно, що темпи зростання продуктивності праці у сільському господарстві у 2010 році відносно 2009-го перевищили темпи збільшення витрат на оплату праці за аналогічний період.

Значно підвищити ділову активність, інвестиційну привабливість і поліпшити фінансовий стан (як головні характеристики стійкості й економічної безпеки) вітчизняних підприємств сфери матеріального виробництва можна за рахунок реалізації заходів, спрямованих на підвищення коефіцієнта оборотності оборотних активів. Проте це потребує оптимізації структури оборотного капіталу та джерел їх формування, розвитку техніко-технологічної бази підприємств базових видів економічної діяльності.

Суб'єкти реального сектору вітчизняної економіки мають передумови для подальшого розвитку і зміцнення характеристик економічної безпеки. Про це свідчать від-

носно високі темпи посткризового відновлення обсягів господарської діяльності, власного капіталу та активів, основних засобів (табл. 3).

3. Окремі тенденції розвитку сільського господарства, промисловості, будівництва та діяльності у сфері транспорту і зв'язку України у 2009-2010 рр., %*

Темпи зростання	Значення показників для							
	сільського господарства, мисливства, лісового господарства		промисловості		будівництва		діяльності транспорту та зв'язку	
	у 2010 р.	2010 р. до 2009 р. (+/-)	у 2010 р.	2010 р. до 2009 р. (+/-)	у 2010 р.	2010 р. до 2009 р. (+/-)	у 2010 р.	2010 р. до 2009 р. (+/-)
Доходу у т. ч.:	120,7	-4,9	130,7	+42,5	109,3	+43,4	111,8	+7,5
підприємств	122,0	-4,4	131,5	+43,2	111,2	+45,8	109,3	+0,03
фізичних осіб – підприємців	93,9	-1,7	87,1	-1,3	78,6	+0,04	150,5	+0,68
Операційних витрат	97,3	+26,5	98,4	+7,2	100,4	-17,1	98,8	-34,5
Активів	120,7	+6,0	114,6	+2,0	113,0	+1,8	108,6	+3,0
Власного капіталу	127,3	+12,0	105,9	+2,6	96,8	-9,3	105,1	-3,5
Основних засобів	107,6	-13,8	127,7	+12,6	127,6	-2,3	113,1	-153,1
Оборотних активів	128,4	+11,6	121,7	+6,5	117,0	+5,3	104,5	-2,5
Кількості суб'єктів господарювання у т. ч.:	99,8		101,8		101,2		104,9	
підприємств	99,9		102,0		101,3		105,2	
фізичних осіб – підприємців	93,5		95,9		98,1		102,2	
Чисельності зайнятих	91,8	-0,2	92,5	+0,9	81,7	+0,1	88,6	-10,2
Основних засобів	111,1	-1,0	107,8	-2,4	107,5	-2,9	104,5	+0,6

* Статистичний щорічник України за 2010 рік. – К. : Август Трейд, 2011. – 560 с.

Так, у 2010 році порівняно з 2009-м збільшилися показники доходу, активів (у т. ч. оборотних і необоротних) та власного капіталу в усіх з аналізованих видів економічної діяльності. Виняток – лише незначне зменшення суми власного капіталу підприємств будівництва. Незважаючи на те, що темпи збільшення вказаних показників у 2009-2010 роках відносно 2008-2009 років сповільнилися, вони залишаються доволі високими, що є важливою передумовою подальшого поліпшення характеристик економічної безпеки реального сектору економіки України.

Важливо зауважити, що у 2010 році значно поліпшилися аналізовані показники для юридичних осіб, але істотно погіршилися для фізичних осіб – суб'єктів підприємницької діяльності (крім діяльності у транспорті й зв'язку) реального сектору економіки України. Так, зменшилися кількість суб'єктів господарювання та обсяги доходу фізичних осіб – підприємців у сфері сільського господарства, мисливства й

лісового господарства, промисловості та будівництва.

Ці тенденції можна розцінювати двояко. З одного боку, вони негативні, адже призвели до зменшення кількості робочих місць, зайнятості й втрати частини ВВП і надходжень до центрального та (що більш важливо) місцевих бюджетів. Але з іншого боку, частина економічного потенціалу цього сектору економіки перемістилася у сегмент підприємств як юридичних осіб. Переваги тут у вищій мірі контролю за діяльністю й розвитком суб'єктів господарювання, сплатою податкових платежів, зниженням рівня тінізації економіки, поліпшенням соціальної захищеності працівників.

Утім негативним аспектом розвитку сфери матеріального виробництва економіки України визначимо зменшення зайнятості. Так, у 2010 році відносно 2009-го чисельність зайнятих скоротилася у сільському господарстві, мисливстві, лісовому господарстві на 8,2%, у промисловості – на 7,5, у бу-

дівництві – на 8,3, у сфері транспорту й зв'язку – на 1,4%. Причому особливо негативним є те, що у промисловості та будівництві темпи зменшення кількості робочих місць за 2009-2010 роки порівняно з 2008-2009 роками прискорилися. Якщо ці тенденції зумовлені підвищенням рівня автоматизації й комп'ютеризації виробництва, то є позитивними, але якщо викликані звуженням можливостей власників підприємств щодо утримання персоналу та розвитку інтелектуального капіталу, то варто розцінювати як передумову погіршення здатності до сталого розвитку і безпеки.

Якщо проаналізувати довший часовий період (рис. 1), то в загальному спостерігалися як позитивні (збільшення частки в загальній кількості підприємств та в обсязі реалізованої продукції (робіт, послуг) з 2007 по 2010 рік), так і негативні (зменшення ча-

стки в загальній чисельності зайнятих із 2000 по 2008 рік та збільшення частки збиткових підприємств з 2007 по 2010 рік) тенденції відносно економічної стабільності розвитку й функціонування суб'єктів реального сектору економіки.

У загальному доводиться констатувати, що з 2001 року аналізовані показники розвитку реального сектору національної економіки погіршувалися і станом на 2010 рік ще не було відновлено їхніх значень у 2000 році. Так, частка кількості суб'єктів сільськогосподарства, мисливства, лісового господарства, промисловості, будівництва, транспорту та зв'язку в загальній кількості суб'єктів господарської діяльності у 2010 році становила 54,2%, тоді як у 2000-му – 55,9%. Більше того, є підстави стверджувати, що істотно зменшилася частка діючих суб'єктів реального сектору економіки.

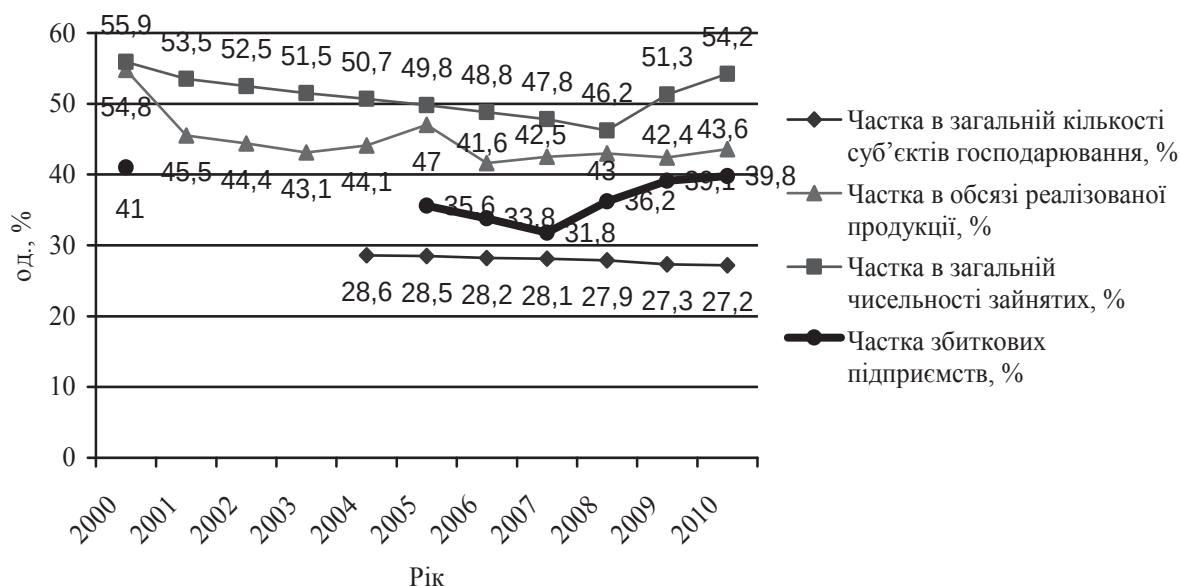

Рис. 1. Частки сільськогосподарства, мисливства, лісового господарства, промисловості, будівництва, транспорту і зв'язку в загальній кількості суб'єктів підприємницької діяльності, обсязі реалізованої продукції, загальній чисельності зайнятих та кількості збиткових підприємств цих видів економічної діяльності в Україні у 2000 – 2010 рр.*

Джерело: Статистичний щорічник України за 2010 рік. – К. : Август Трейд, 2011. – 560 с.

Про це показують дані, які публікуються в щорічних звітах про діяльність Держкомпідприємництва України, щодо кількості підприємств, які кожного року припиняють свою діяльність (без проходження процедури банкрутства або закриття юридичної особи та продовжуючи подавати т. зв. «нульову» статистичну і податкову звітність). Але

в загальній статистичній базі такі суб'єкти господарювання продовжують відображатися (причому частина тих, що припинили діяльність без збитків, належать до прибуткових, некоректно збільшуючи їхню кількість та частку в загальній кількості суб'єктів господарювання того, чи іншого виду економічної діяльності). Зауважимо, що ймовірна

істотно гірша картина щодо кількості реально діючих суб'єктів господарювання реального сектору економіки України, а також часток недіючих і збиткових підприємств є причиною повної відсутності інформації про кількість суб'єктів підприємницької діяльності як у цілому, так і за видами економічної діяльності у Статистичному щорічнику України за 2010 рік (де подаються лише виключно структурні характеристики), а також на офіційній інтернет-сторінці Державної служби статистики України за 2010-2012 роки.

Мабуть значною мірою саме через описані вище причини зменшилася й частка сільськогосподарства, мисливства, лісового господарства, промисловості, будівництва, транспорту і зв'язку в загальних обсягах реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг). Адже навіть незважаючи на істотні інфляційні процеси, вказаний показник зменшився за 2000-2010 роки на 11,2 процентних пункта.

За аналізований період знижувалася й роль суб'єктів реального сектору економіки України у забезпеченні зайнятості, погіршуючи тим самим передумови соціальної та демографічної функціональних складових економічної безпеки нашої держави.

У загальному можна констатувати прояви системної кризи як розвитку, так і безпеки реального сектору вітчизняної економіки, адже, незважаючи на поліпшення окремих важливих індикаторів із 2007 по 2010 рік (частки реального сектору в обсягах реалізованої продукції та загальній кількості суб'єктів господарювання), збільшуються кількість і частка збиткових суб'єктів господарювання, зменшується чисельність зайнятих. Парадоксально, але ці тенденції частково позитивно відображаються на підвищенні окремих показників економічної ефективності, наприклад, продуктивності праці. Але, на жаль, це відбувається шляхом дії екзогенних чинників, що посилює залежність національної економіки від менш керованих чинників.

Зауважимо, що охарактеризовані економічні передумови економічної безпеки реального сектору вітчизняного національного

господарства значною мірою зумовлені інституціональними чинниками. Так, в Україні за часів трансформаційного періоду несистемний, надмірно ліберальний та неефективний процес переходу від адміністративно-командної системи до ринкової згенерував інституційну структуру, яка є лише частково реформованою і характеризується ознаками нестабільності та вразливості. Для трансформаційної економіки інститути є критичним бар'єром, адже вони або створюють стимули для підприємницької діяльності й відповідають основоположним принципам соціально-орієнтованої ринкової економіки, або стають перешкодою прозорим відносинам внаслідок значного зростання трансакційних витрат. Хоча принципову сутність останніх потрібно розглядати у ширшому трактуванні, а не лише як нелегітимні платежі за здійснення «непрозорих» трансакцій. У широкому розумінні – це ціна, яку сплачує будь-яка економічна система за інституційну недосконалість власних ринків¹. З огляду на теорію загальної рівноваги, трансакційні витрати є соціальними втратами, а тому здатні перешкоджати позитивним тенденціям у формуванні соціально-економічної системи і прискорювати негативні наслідки. Для прикладу, у випадку необґрунтованої монетарної політики уряду трансакційні витрати можуть стати потужним фактором поширення інфляційних очікувань, погіршуючи фінансово-економічні передумови безпеки суб'єктів господарювання.

Тому першочерговим кроком для розуміння економічної поведінки є аналіз ролі й ефективності інститутів у період трансформації одного механізму координації в інший. Адже ефективні інститути сприяють посиленню параметрів економічної безпеки національної економіки за допомогою стабілізаційних факторів в інституційному середовищі, забезпечують впевненість під час обміну правами власності та створення стабільної структури для здійснення трансакцій².

¹ Історія економічних учень : підруч. / [Л.Я. Корнійчук, Н.О. Татаренко, А.М. Поручник та ін.; за ред. Л.Я. Корнійчук, Н.О. Татаренко]. – К. : Вид-во «КНЕУ», 1999. – С.322-324.

² Коуз Р. Природа фірми / Р. Коуз // Фирма, рынок и право : пер. с англ. – М. : Дело ЛТД, 1993. – С.33-53.

Загалом необхідно наголосити на взаємозумовленості функціонування владної вертикалі й інституційного забезпечення. За таких обставин інститут, який базується на формальних нормах відносин між соціально-економічними агентами, забезпечує виконання встановлених правил шляхом санкцій та обмежень і визначає права власності й відповідальність у владній вертикалі. Таким чином, інститути, з одного боку, є породженням влади, а з іншого – її підґрунтям. Тому фактично інститути віддзеркалюють якість державних органів управління, а останні – ефективність інституційної структури. Зазначимо, що результатом формування інституційного середовища виступає не лише величина трансакційних витрат, але й порівняльна норма віддачі ресурсу у вигляді величини доходу. Щодо реалій економіки України, то обсяги доходу тривалий час безпосередньо пов'язані з економічною рентою, яку мають можливість одержати окремі державні службовці, експлуатуючи недосконалість інституційного середовища.

Підтвердженням цього є лобіювання потенційно корупційних нормативно-правових актів, що є процесом створення об'єктів інституційного проектування з боку взаємодіяючих рентоорієнтованих законодавців, державних службовців і заінтересованих в урядовому рішенні компаній (зокрема, створення СЕЗ, ВЕЗ та територій пріоритетного розвитку) з пільговим режимом оподаткування, підтримкою окремих галузей або підприємств наданням різноманітних преференцій.

Як показує досвід парламентаризму в Україні, до першочергових інтересів законодавчих органів влади, державних службовців і афілійованих комерційних структур відносять лобіювання таких законопроектів:

- про стимулювання окремих галузей промисловості;

- про особливості приватизації стратегічно важливих для економіки України підприємств (наприклад, «Укррудпром», «Криворіжсталь», «Укртелеком»);

- про надання різноманітних пільг окремим територіям, підприємствам, комерційним структурам;

- що стосуються земельних відносин;

- про надання кредитів;

- про механізм «поліпшення інвестиційного клімату» в окремих регіонах;

- про механізм інвестування та вивозу з країни приватного капіталу.

Таким чином, потрібно визнати, що донині недостатні економічні передумови безпеки економічних агентів реального сектору національного господарства в Україні пояснюються не стільки відсутністю у суб'єктів господарювання досвіду функціонування в ринкових умовах, скільки значними регуляторними бар'єрами й принциповою позицією чиновників, що заінтересовані лише у збереженні власної ренти, а не у «прозорому» та стабільному інституційному середовищі. Отже, оцінка ефективності інститутів, враховуючи їхню взаємозалежність і взаємозумовленість від влади, повинна включати критерій, пов'язаний з ефективністю діяльності влади щодо розбудови економіки.

Окреслено тенденції розвитку реального сектору економіки України в контексті зміцнення його економічної безпеки. Охарактеризовано інституційне середовище підприємницької діяльності та запропоновано шляхи його удосконалення в сенсі посилення економічної безпеки суб'єктів підприємництва України.

Очерчены тенденции развития реального сектора экономики Украины в контексте укрепления его экономической безопасности. Охарактеризована институциональная среда предпринимательской деятельности и предложены пути его усовершенствования в смысле усиления экономической безопасности субъектов предпринимательства Украины.

Trends in the real sector of economy in Ukraine in the context of strengthening of its economic security are outlined. The institutional environment of entrepreneurial activity is described. The ways of its improvement in the context of economic security of business entities in Ukraine are offered.

*